

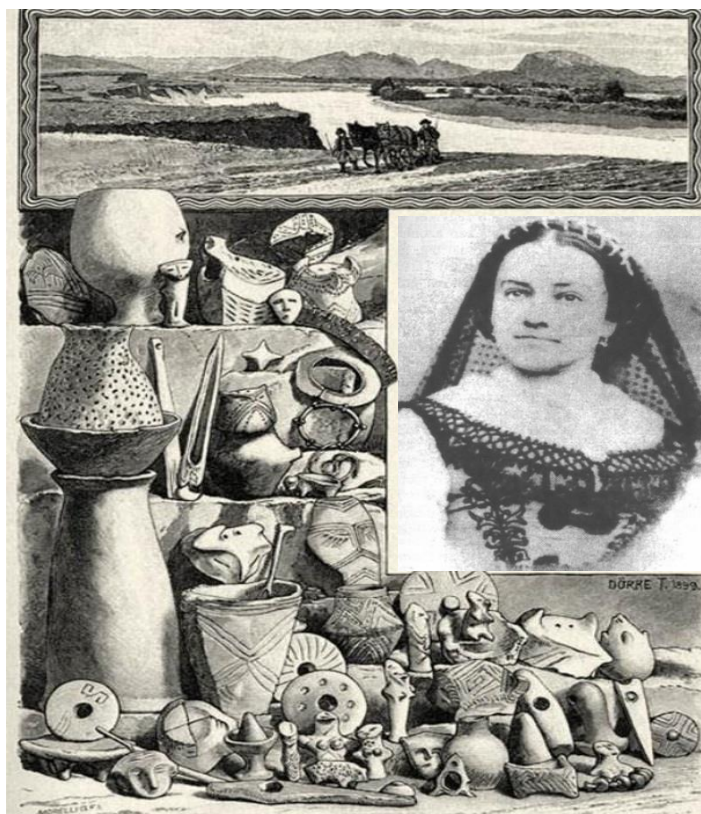
Az első magyar régész nő

Dr. Torma Zsófia zsenialitása

Torma Zsófia 1832-ben született Csicsókeresztúron (Erdély) nagybirtokos szülők gyermekeként. Családi hagyomány volt a régészethez illetve az ásatásokhoz való elszántság. Zsófia, Erdély smültjának a kutatását választotta abban az időben, mikor még fenntartással szemléltek azt, ha egy nő tudományos munkát folytatott. Zsófia egy egyedülálló régészeti gyűjteményt hozott létre, melyet az Erdélyi Múzeum-Egylet vásárolt meg 1891-ben. Párhuzamosan a régészeti tárgyak gyűjtésével állandóan képezte magát és elvégezte a tárgyakkal kapcsolatos kutatásokat. Leleteivel bebizonyította a sumér nyomok jelenlétét Erdélyben és elsőként tárta fel az új kőkori TORDOSI kultúrát, mely során meglepő következtetéseket vont le. Elszántsága és kitartó munkája végül meghozta a későbbi elismerést: 1899 május 25-én a Kolozsvári Ferencz József Egyetem *császári engedéllyel tiszteletbeli doktorává választotta*. Nagyságát az is tükrözte, hogy volt bátorsága kitartani merész állásfoglalása mellett, **miszerint a képirásos ismeretlen jelek Európa legrégebbi írásos emlékeit őrzik**. Zsófia már 1879-ben kimutatta, hogy kapcsolat van a tordosi jelek és az asszír ó babilóniai írásbeliség között, mely nézetét A. H. Sayce is komolyan vette.

Próbálkozásai az európai írásbeliség megjelenésére emelik Zsófiát az igazi nagy kutatók sorába. Már az 1880-as Berlini régészeti Kongresszuson kihívó nézeteket vallott, amikor felvetette Erdély és Mezopotámia kapcsolatát továbbá, a sumér írásbeliség elterjedésének lehetőségeit Európában DK-i részének a továbbításával.

Rovásírásjelek nagy számban találhatók gyűjteményében. Az A. H. Sayce-hez írott levélben ¹ négy székely

Néhány lelet ceruzaillesztrációval, a Torma Zsófia gyűjteményéből
<http://tormazsofia.ro/magyar.html>

-magyar rovásírású jegyre világított rá (melyek az ny, zs, t és c betűket). A különleges írásjeleket nagy figyelemmel tanulmányozta és az önéletrajzában megpróbálta részletesebben is megfogalmazni a sok helyen elforduló titokzatos jeleket ².

A táblák története

A British Múzeumban a sumér agyagtáblákon írt. 3500 származó agyagtáblán az áll, hogy egy Kuth nevű család jószágaira kuvasszal, komondorral és pulival vigyáztak a pásztorok. A Kuvasz neve Kuassza, jelentése lovat nyáját őrző kutyát jelöl. A Kumunur jelentése bundás kutya... Magyar népdal Erdélyből így dalolja: Az én bundás kutyámat más hergeti, szeje nem én. A puli jelentése: kicsi kutya

Bemutatkozása a tudós körökben, a budapesti IX. Nemzetközi történelmi és Embertani Kongresszuson 1876-ban volt, ahol Hunyad megyét képviselte. E nemzetközi találkozón, amely az első nyilvános tudományos megjelenését jelentette, volt az egyetlen aktív kutatóval foglalkozó régész nő. Itt merülnek fel először a Tordos-Trója-Mezopotámia kultúrák közötti kapcsolatok.

Kiadatlan Önéletrajzi jegyzeteiben ² a tudósnő a következőket vallja: *...a tordosi telep több ezer darab különleges kőcsont-cserép és érc-tárgyainak nevezetesebb példányait egészen új és*

Hogyan kezdődött a kutakodás ?

A British Múzeumban a sumér kiállításon szerepelnek az ásátások során napfényre került kisebb nagyobb szobrok, s ezek között láthatóak a sumér nép állatait ábrázoló szobrok is. Ezek pl. racka juh, komondor, kuvasz, magyar rideg marha. Ilyen állatai csak a suméroknak, és a ma élő nemzetek között CSAK a magyarságnak vannak.

fontos adataiért bemutattam volt 1880-ban a berlini, 1882-ben pedig a Majna-Frankfurtban tartott régészeti congressusok szakembereinek, s felhívtam azokra értékezésében figyelmeztetnem... Minek folytán megállapították nagy horderejüket, hogy azok új világot vetnek az múlt kérdéseinek tisztázására, de mivel azok újdonsága ket is meglepte, el kellett magamat tanulmányozásukra határoznom, ám bár teljes tudatában voltam annak, mily küzdelem teljes leendő nekem a magam történet csapáson irányt és pihenés nélkül haladnom keresve-kutatva az összekötött pontokat, melyhez leleteim kapcsolhatók legyenek. Gy jteményem tárgyait az összehasonlító régészet segítségével figyelmes vizsgálat alá kellett vegyem, s az egymáshoz tartozó körülményekből kivonható eredmények arra a meggy-

folytonosságukban nemcsak a dákok, hanem a mai néplelek és népelet nyilatkozataiban szent hagyományként tűnnek fel, mint elmúlt nagy idők emlékeinek örökbecsű maradványai.⁴

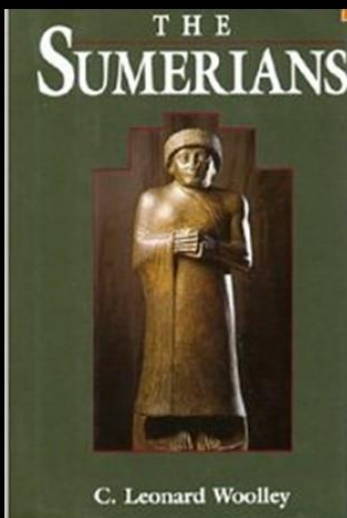
Torma Zsófia régészeti adatokkal támasztotta alá a sumérságnak a Kárpát-medencébe való elterjedését. Tanulmányainak forradalmi jellege abban állt, hogy a gy jteménye alapján régészeti adatokkal támasztotta alá meriben új hipotézisét, mely szerint a sumér nép turáni nyelvű. Ebben a meggyzésében osztozott véleményét a francia régésszel, F. Lenormanttal (1837-1883) és a francia nyelvvel, orientalistával valamint régésszel J. Opperttel (1825 - 1905) is abban a megállapításban, hogy a sumér-akkád népek a turáni fajhoz tartoznak. Sikerteljes régészeti leleteire valamint a társ-

tudományokra, legendákra és népszokásokra támaszkodva bebizonyította, hogy a "sumér nép turáni nyelvű, vagyis sem árja, sem sémi népekhez nem kapcsolható."²

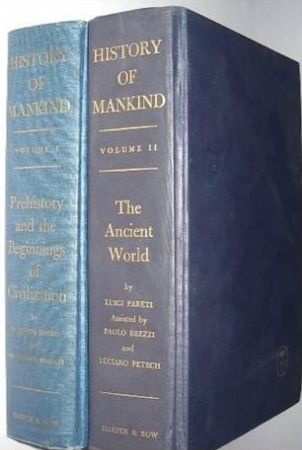
Nem hódolt be kora Tudományos Akadémiája által terjesztetteknek. Meggyzése gátolta ebben. Öntudatosan kidolgozott elméletét alátámasztotta olvasmányai révén megszerzett információkkal:

„Mint már említettem, ez az Adonis-kultusz és mítosz is Babilóniából ered. Atunis = Atums = Atuni a sumero-akkád Thammuz-Dumuzi levezetései. Egy Párizsban lévő etruszk tükrön látható Atuni, aki egyesült Turánnal és ez

Dr. Shohotu Faisi levelében beszámol miért kedvetlenedett el Sir Leonard Wolley

„Tudja-e Nagyméltóságod, hogy Szinnyeieknek csakis úgy sikerült ezt a finn-ugor rokonságot elfogadtatni, hogy a nyelv hasonlító módszerek előírásait nem tartották be. Ugyanis a magyar nyelvben létező prefixumokat, azaz igekötőket, mind magyar szakemberek – enyhén szólva – nem vették figyelembe és csakis ezeknek a mellőzésével sikerült olyan nyelvhez rokonsági argumentumokat találni, amely szerkezetében ezekkel a prefixumokkal nem rendelkezik.

„Adab, Lagas, Uma, Larsa, Erech, Ur, Uruk, Kish, Gutas, Alag, Hinár, Hit, Resen, Nuzu, Bor-Sipa, Charak, Bács, Sórát, Sófálva, Sófogó, Árpád, Emese, Kálmán, Aradu, Arak, Karka, Senkeret, Kál, Ar-Bela, Pakod, Korga, Kades, Susa, Balat, Tuba, Sukhar, Hadad, Kert, Mcchek, Zala, Gömör, Kikinda, Árva, Ugarit, Harmat, Mór, Panun“)

Turán" szó Meltzl professzor szerint azonos a szkíta Taranis" szal.ö¹

Azt a kérdést is felveti, hogy hol keressük az európaiak eredeti fészket, magában Európában-e, vagy Ázsiában? Babylon-Chaldaeae volt az anyaország, melynek kultúráját az árja- és turáni törzsek amaz ágai közvetíték, amelyek Európába telepedtek. Ezen sumer m veltség volt a világ legrégebb kultúrája.

Zsófia szavaival élve: *„Közép-Ázsiában az Altai-hegységnek É-Ny részén az Oxus folyón túl terült el az egykori Skytha birodalom. A magyarok shazája, ahol az egész Hunnugor, vagy csudmagyar népség a chorásáni Chunhun - Chusán vagyis Turáni fennsíkon tartózkodott= az Oxuson innen volt Irán. Ezt a két területet nevezték Ariának, mely Európa ókori népeinek sejt adta. A turáni fennsík azon részéb l, mely a khinai határ közelében van, indul ki egy népvándorlás Kr. Születése táján s evvel 3 áradatban a hun, az avar és magyar is, mely magyar nép törzsei s nemzetiségei benne voltak már a hun és avar birodalomban. Dr. Gróf Kuun Géza szerint székelyeink a hunbolgár s Eseghelö törzsb l erednek, mely törzs az Attila seregében magyar volt s míg a hun sereg többi népe török nyelv , a székelyké s id k óta magyar. Az Eseghel szóalaknak megfelel a székely név= a hun és kun pedig hangtanilag véve is egy nép volt. A magyarok a Duna és Tisza között már a turáni eredet visszamaradt skytha törzseket itt találták, a melyek, mint rokon faj, beléjük olvadtak.ö³*

Fontos feladatunk az általa nagy

gonddal b vítetett és fontosnak tekintett f m vének, *Dácia a római foglálás el tt* a felkutatása és restaurálása. Elképzelhet , hogy az a Kolozsvári Múzeum valamelyik irattárában található.

„Mint már említettem, az eddig ismeretlen újabb adatokat, melyek rendelkezésemre állnak és melyeket itt felsorolni képtelenség lenne, egy másik, 2500 ábrával illusztrált régészeti munkámban fogom részletesen feltárni és megmagyarázni. Ebben a nyomdára kész dolgozatomban (18), melynek közreadását a már korábban említett súlyos betegségem akadályozta meg több éven át, a szerény kutatómunkám elért és sokszor nem is remélt eredményeit teljesen tisztázni fogja.ö¹

A Kolozsvári Egyetem feladata lett volna a jelent s dokumentum restaurálása, megmentése és kiadattatása!

Az igazság az, hogy a magyar kultúra és történelem számára oly nélkülözhetetlen tanulmány elt nt!

Miért fontos Torma Zsófia munkássága?

A régésznek els nek tárta fel az új k kori TORDOSI kultúrát, mely skori lel helyet, húsz éves, folyamatos kitartással vizsgált.

Neki tulajdonítható az els európai írásbeliség megjelenésére vonatkozó felfedezés, azáltal, hogy 6-7000 éves írásjegyes cserépedényeket tanulmányozott.

Zsófia már 1879-ben kimutatta, hogy kapcsolat van a tordosi jelek és az asszír ó babilóniai írásbeliség között.

Régészeti leletei alapján hasonlóságokat állapított meg a Kárpát-medence és Mezopotámia korai kultúrái között.

Abban az időben, a leleteiben szereplő rovásjegyekre hívta fel a figyelmet, rávilágítva az ősi székely-magyar rovásjegyeire (például az őny, zs, t és cő betűkre).

Az általa tanulmányozott írásjelek, melyeket ma székely-magyar rovásírásnak nevezünk, bizonyítják számunkra a magyarságra vonatkozó sokkal korábbi jelenlétet és folytonosságot a Kárpát-medencében.

A tordosi leletek több ezer darabra (10 387) gyarapodtak.

Zsófia tordosi régészeti gyűjteményét egész Európa elismerte és értékelte. Gyűjteménye és kéziratai többek között a Kolozsvári Erdélyi Történelmi Múzeumban (Muzeul de istorie a Transilvaniei din Cluj), valamint az enyedi (Aiud=inv. 1151-1275,3313-3325), a dévai (levéltár, lásd az Anexa 119), az Aradi (1910-ban I. Roska Márton ásatásainak részei), a budapesti, a berlini levéltárakban is megtalálhatóak.

„Minden nemes, Erdélyben a magyar tudományos életet támogató, felvirágoztatni kívánó kezdeményezésnek feltételénél hűve volt. Mígkor 1857-ben gróf Mikó Imre ó Erdélyi Széchenyije ó felszólalt az Erdélyi Múzeum alapítása ügyében, Torma Károly volt egyike az elsőknek, aki 500 forintnyi alapítvánnyal beállott a Múzeum-egylet örökös igazgató tagjai közé. Mint ilyen különös pártfogója volt a múzeum régiség és éremtárának, amelyet mondhatni az ő gyűjtései alapoztak meg. A Múzeumegylet végül is 1859-ben alakult meg. Eredeti alapszabálya kimondta, hogy ő az egyesület a múzeumi gyűjtésre, a gyűjtött tárgyak megőrzésére, az anyag feldolgozására és általában a tudományok magyar nyelven való megőrzésére alakult. Alapításakor a múzeum anyaga 15 439 könyvből, 1083 oklevélből, 128 arany, 2841 ezüst, 1738 bronzéremből, valamint 10 092 darab régészeti tárgyból, természeti ritkaságból, ásványból, kőüvegetből, állatból és növényből állott. Érzékelhetjük tehát, milyen számottevő volt a Torma testvérek adománya.”⁵

Az Erdélyi Múzeum Egyesület hagyatéka jelenleg a román nép tulajdonát képezi az erdélyi szakos államosításnak köszönhetően.

Kapcsolat a sumér és a mai magyar háziállatok között.

Dr. Torma Zsófia nagyságát és zsenialitását az is igazolja, hogy a rendelkezésére álló módszerekkel kapcsolatot talált a Kárpát Medence és Mezopotámia ősi kulturái között! Ezt, a kapcsolatot többen próbálták bizonyítani. Matek Kamillnak sikerült egy olyan bizonyítékot találnia, amelyre minden magyar nagyon büszke lehet.

Matek Kamill

Biológus-vegyészmérnök, aki 13 beszélt és holt nyelvet beszél. A British Múzeumban egy olyan kiállításon vett részt, ahol sumér háziállatok voltak bemutatva az ábrázolá-

sokkal együtt. A múzeumban táblák is találhatóak, amelyek közül három különösen felkeltette Matek Kamill érdeklődését.

A kiállított anyag az Ur és más városok ásatásainak a leletei voltak. Az elkerült szobrok a sumér nép állatait ábrázolták. Napjainkban a sumér nép állatai a Hortobágyon és más magyarlakta területen is megtalálhatóak.

Wolley könyvében található ékírás! MAH GAR

Gondoljunk a HUN GARra = Hungária

A Sumérek egy népcsoportját jelenti, akiket méhészeknek hívtak. (Egyéni megjegyzés: Ez a nép a pre-egyiptomi néphez is tartozott. Erről tanuskodnak a fáraók méhkaszhoz hasonló fejdíszre.) Itt ékírással van leírva a méhésznép neve! Wolley munka közben. A fenti régészeti könyvben szereplő települések nevei számunkra nem hangzanak idegenül.

Forrásanyag

1. Torma Zsófia: *Sumér nyomok Erdélyben* - Foyta István fordítása - cím dolgozata Fehér Jeni Máttyás és Fehér Anna, a "Magyar őskutatás", Buenos Aires, 1972, "Sumér könyvek", II. része. I. Rész, Jáki Gábor, Torma és műve a III. rész, Jáki Gábor, Sumérok magyar földön.
2. Dr. Bánffy Ernő: *Torma Zsófia*, <http://blog.xfree.hu/myblog.tvn?SID=&from=0&pid=&pev=2012&pho=07&pnap=&kat=2251&searchkey=&hol=&n=lambert>
3. Torma Zsófia: *Hazánk népe smythosának maradványai*, A Szolnok-Doboka megyei emléklapja. 33-36 oldal, (szerkesztő Veress Dezső) 1896, Deés
4. Finály Henrik: *Ethnographische Analogieen-recezió*, Erdélyi Múzeum, 8 szám, 560-563 oldal, Erdélyi Múzeum Egyesület Kiadó, 1894, Kolozsvár
5. Bálintné Kovács Júlia: *Torma Károly régész, akadémikus*, Erdélyi Örmény gyökerek (füzetek), XIII évfolyam, 149-150 oldal, 2009, Budapest
6. Az Isten Magyarjai sorozat

<http://matekkamill.com/magyar.html>

Furcsa nevű sumer törzsek című darabjában szerepel.

<http://www.magyarvagyok.hu/esemenyek/5-Tudomanys-esemeny/942-Matek-Kamill-eloadas-Londonban-Isten-magyarjai-c-eloadassorozat.html>

amely, a londoni előadásorozat alatt készült.

Írta:

Madarassy Enik